

UDK: 27-46-053.6(497.5Osijek)

Pregledni rad

Primljeno: veljača 2019.

doc. dr. sc. Stanislav Šota
Katolički bogoslovni fakultet u Đakovu
Petra Preradovića 17
31400 Đakovo
stanislav.sota@os.t-com.hr

Ivana Dugandžić, mag. theol.
Centar za autizam
Vinkovačka 3
31 000 Osijek
dug.ivana@gmail.com

STAVOVI MLADIH GRADA OSIJEKA KOJI SU POHODILI PRIPRAVU ZARUČNIKA ZA BRAK O VREMENU, VREDNOTAMA, POTEŠKOĆAMA, IZAZOVIMA PRIJE BRAKA, NJIHOVA OČEKIVANJA U BRAKU TE NJIHOVA RELIGIOZNOST

Sažetak

U radu autori analiziraju i kritički se osvrću na provedeno istraživanje među dvjesto osamnaest mladih iz dvaju osječkih dekanata, Istočnog i Zapadnog, koji su tijekom šest večeri (u Osječkom istočnom od 2. do 14. ožujka 2017., a u Osječkom zapadnom od 6. do 22. veljače 2017. godine) pohađali pripravu za brak u organizaciji Povjerenstva za brak i obitelj Đakovačko-osječke nadbiskupije i navedenih dekanata. Jedan dio rada donosi analizu i kritički osvrt mladih grada Osijeka i uže okolice te njihova promišljanja o vremenu, vrednotama, vrijednostima, očekivanjima, razočaranjima i nadanjima prije braka. U drugom dijelu analizira se jedna od najvažnijih dimenzija za uspjeti brak i sretnu obitelj – religioznost mladih - te se kroz tipologiju (ne)vjernika (praktični vjernici, tradicionalni, prigodni, religiozni i ateisti) prikazuje njihovo prakticiranje vjere. Praktičnim vjericima izjasnilo se njih 27,06 %, a 35,32% prigodnim. Među mladima grada Osijeka tradicionalnih vjernika je 26,6%, agnostika 8,25% i ateista 1,37%.

Ključne riječi: mladi, priprava za brak i obitelj, religioznost, mladi grada Osijeka, vrednote.

Uvod

Prema papi Franji Crkva je pozvana biti obitelj obitelji, odnosno zajednica kućnih Crkava-obitelji koja se svakodnevno izgrađuje, raste i obogaćuje. Ljubav koja bi se trebala svakodnevno očitovati u obitelji nužno na taj način postaje, biva i jest sakramentalno dobro Crkve i njezinih članova.¹ U vremenu društveno-političkih, duhovno-kulturnih i religiozno-vjerskih promjena i proturječja u cijelom svijetu, Europi i Republici Hrvatskoj teško je i zahtjevno govoriti o sustavu vrijednosti suvremenog čovjeka te postavljenoj životnoj ljestvici vrednota. Ljestvica vrednota i čovjekova religioznost, unatoč proturječjima, predstavljaju bogatstvo, napose izazov za Crkvu, njezino pastoralno djelovanje, prepoznavanje pastoralnih prioriteta i ciljeva i naglasaka. Izgrađena i postavljena ljestvica vrednota sastavnica je i nositeljica života svakog čovjeka, budući da vrednote svakom čovjeku pružaju osjećaj (bez)smisla života i njegova djelovanja. Premda su pluralnost stavova i mišljenja o vrednotama u sebi nerijetko proturječni, svaki čovjek mora prihvatiti vrednote kao trajnu vrijednost.² Transformacija vrednota suvremenog čovjeka najočitija je danas u instituciji braka i obitelji.³ Življenje vrednota utemeljenih na evanđelju kršćaninu je moguće jedino ako ima jasnu osobnu vjeru. Ona podrazumijeva poglavito dimenziju osobnog pristanjanja uz Krista i jakost svjedočanstva u svakodnevnom životu. Osobna vjera utemeljena na osobnom susretu s Kristom i njegovom Riječju snaga je koja može ne samo prepoznati nego i *nadživjeti* sveprisutnu diktaturu relativizma,⁴ gender revoluciju,⁵ reklamokraciju, agnosticizam, beskrupu-

¹ Usp.: FRANJO, Postsinodalna apostolska pobudnica *Amoris laetitia* (Zagreb: KS, 2016.), br. 69.

² Usp.: Gordan ČRPIĆ – Siniša ZRINŠČAK, „Religija, društvo, politika: Komparativna perspektiva“, Josip BALOBAN – Krunoslav NIKODEM – Siniša ZRINŠČAK (ur.), *Vrednote u Hrvatskoj i u Europi - komparativna analiza* (Zagreb: KS, 2014.), 13-38.

³ Usp.: Krunoslav NIKODEM - Pero ARAČIĆ, „Obitelj u transformaciji“, Josip BALOBAN (ur.), *U potrazi za identitetom* (Zagreb: Golden marketing-Tehnička knjiga, 2005.), 145-176.

⁴ Usp.: Roberto DEMATTEI, *Diktatura relativizma* (Split: Verbum, 2010.), 5-15.

⁵ Usp.: Gabriele KUBY, *Nova ideologija seksualnosti* (Split: Verbum, 2010.), 5-146. Nova ideologija seksualnosti (gender ili rodna ideologija) prodire „iza leđa“ javnosti u državne institucije, na sveučilišta, u škole, čak i u dječje vrtiće. Pod njezinim utjecajem naglašava se da je svako spolno usmjerenje (heteroseksualno, homoseksualno, lezbijsko, biseksualno i transseksualno) isključivo pitanje izbora te da ga kao takvo društvo mora prihvatiti i zajamčiti mu sva prava. Tako se pod vidom rodniha prava niječe temeljna različitost spolnoga identiteta muškaraca i žene i njihova prirodna upućenost jednoga na drugo.

lozni predatorski kapitalizam, materijalizam, individualizam i sve naglašenije konzumističko poimanje vjere. Današnje društvo, u kojem se relativiziranje kršćanskih vrednota uzdiže na razinu ideološke dogme, pridaje istu vrijednost istini i pogrešci kao subjektivnom izričaju savjesti, ne priznaje objektivne vječne vrednote, snaži relativizam koji ništa ne priznaje kao konačno i koji kao posljednje mjerilo ostavlja samo čovjekovo ja i njegove želje, velik je izazov i poziv cijeloj Crkvi i njezinu evangelizacijskom pastoralno-katehetskom radu, posebice pastoralnom djelovanju s odraslima.⁶ Usprkos dinamizmu i transformaciji vrednota, papa u miru Benedikt XVI. nerijetko je isticao da su vrednote s kojima „Crkva ne trguje, ne može i ne smije trgovati: život, obitelj i odgoj“.⁷ Prvi dio rada prikazuje stavove mladih grada Osijeka koji su pohodili pripravu zaručnika za brak, njihovo poimanje o vrednotama, poteškoćama, izazovima prije braka. U drugom dijelu analizira se religioznost mladih te se kroz tipologiju vjernika prikazuje njihovo prakticiranje vjere.

1. Promišljanja mladih grada Osijeka i uže okolice koji su pohodili pripravu za brak o vremenu, vrednotama, poteškoćama, izazovima prije braka, te njihovim očekivanjima u braku

Stupajući u brak, muškarac i žena u zajednički život unose svoje specifičnosti: individualne, dobne, kulturne, religijske, obrazovne, odgojne, obiteljske. U vremenu prije braka zaručnici imaju veliku želju izgraditi dobar odnos udvoje. Jedan dio zaručnika uspije, dok određeni dio ne uspije jer nije spreman na iskrenost, oslušivanje partnera, iskrenu komunikaciju, osobni rast, sazrijevanje, i samopromjenu. Dodatni izazov leži u činjenici da je sakrament ženidbe jedini sakrament koji se živi u dvoje, stoga on u sebi nosi, sadržava i posjeduje ne samo vlastite posebnosti, zahtjeve i preduvjete nego podrazumijeva temeljitiji, sveobuhvatniji i sadržajniji vid svjesnosti i važnosti pripreve supružnika. U tom je smislu na razini mjesne Crkve nužno omogućiti što kvalitetniju pripremu za ženidbu. Predženidbeni pastoral u najvećoj mjeri sadržan u pripravi (tečajevima)⁸ za brak, koji bi trebali obuhvatiti bližu i neposrednu pripravu za ženidbu. Iako su teme pripreve zaručnika za brak sadržajno bogate, način na koji se prezen-

⁶ Usp.: Glenn Davis STONE, „Tocqueville’s ‘Democratic Despotism’ and pope Benedict’s ‘Dictatorship of Relativism’”, *Catholic Social Science Review* 19 (2014.), 7-19.

⁷ Usp.: Roberto DEMATTEI, *Diktatura relativizma*, 17.

⁸ Prema novom priručniku za pripravu, koji je trenutno na razini radnog materijala, više se ne koristi izraz tečaj, nego priprava zaručnika za brak.

tiraju nije u skladu sa suvremenim metodičkim i didaktičnim načelima, te zbog toga pojedine teme ostaju neshvaćene, neprihvaćene ili nejasne određenom broju polaznika. Dodatnu poteškoću stvaraju i današnji mentalitet i najnovija događanja u Hrvatskoj, napose Slavoniji, iseljavanje mnogih mladih obitelji u druge europske zemlje i demografska kriza.⁹ Model priprave, nadalje, nužno mora računati i na mentalitet suvremenog čovjeka, kulturu izbora, gender revoluciju, diktaturu relativizma, beskrupulozni kapitalizam. Isto tako, mentalitet stvoren komunističkim nasljeđem: sekularizam, vjerska nepoučenost, indiferentizam, pasivnost, sakramentalna udaljenost te nesuživljenost s Crkvom, u određenoj mjeri utječu na nezainteresiranost mladih kvalitetnije se uključiti u tijek priprave.¹⁰ Provedeno istraživanje upućuje na to kako je mentalitet mnogih mladih ljudi danas takav da ne žele više od tzv. minimuma, odnosno nevoljko pohađaju pripravu za brak, kao i kvalitetniju liturgijsku pripravu u župi. Tzv. „đakovački model“¹¹ priprave temelji se na temama i susretima tijekom šest večeri u trajanju od dva sata.¹² U Crkvi u Hrvata pokazao se najkvalitetnijim, najsustavnijim i najprihvatljivijim vidom neposredne priprave. Međutim, provedena anketa među mladima upućuje i na nužnu prilagodbu, određenu promjenu sadržaja, pristupa, posebice temeljnu evaluaciju postojećeg modela. Tako je npr. Katolička Crkva u Engleskoj i Wellsu 2012. provela evaluaciju tema koje se obrađuju tijekom priprave za brak.¹³ Prilagodba i

⁹ Usp.: Anđelko AKRAP, „Depopulacijske tendencije u Slavoniji“, *Kamo ide Istočna Hrvatska?* (Zagreb: Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti; Đakovo: Zavod za znanstveni i umjetnički rad u Đakovu, 2018.), 39-73.

¹⁰ Usp.: Stanislav ŠOTA, *Sudbina vjeronauka u Đakovačkoj i Srijemskoj biskupiji od 1944. do 1960.* (Zagreb: Nacionalni katehetski ured Hrvatske biskupske konferencije, 2011.), 414-418.

¹¹ Teme i strukturu tečajeva za zaručnike u Đakovačko-osječkoj nadbiskupiji kanadski model prilagodio je prof. dr. Pero Aračić nakon povratka s poslijediplomskog studija pastoralne teologije u Rimu 1983. godine. Struktura tečaja za zaručnike 1. večer: Izvor i razvoj ljubavi. Pravila dijaloga. Motivi izbora bračnog druga. (+ bračni par) 2. večer: *Živjeti zajedno različiti. Komunikacija u braku. Psihologija bračnog para.* (+ bračni par) 3. večer: Prirodne metode planiranja obitelji. Naličje kontracepcije. Prenatalni život i odgoj djeteta. 4. večer: Božji poziv – biti odgovorni roditelji. (+ bračni par) 5. večer: Božji plan o braku i obitelji (sakramentalnost ženidbe). Obitelj i župna zajednica. (+ bračni par) 6. večer: Vjera – temelj braka i obitelji. Kršćanski odgoj djece. (+ bračni par). Pravna dimenzija kršćanske sakramentalne ženidbe. Administrativni postupak.

¹² Usp.: Pero ARAČIĆ (ur.), *Uspjeli brak - sretna obitelj* (Đakovo: Biskupski ordinarijat Đakovo, 1989.), 1-238.

¹³ Usp.: Lester COLEMAN, *Marriage Preparation in the Catholic Community: An Independent Assessment of Evaluation Data*, Final Report, September 2012., 70.

promjena sadržaja pripreve uvjetovane su sve češćom distanciranošću današnjih mladih od Crkve, posebice nakon primanja sakramenta svete potvrde, zatim zajedničkim životom prije samog braka, odgodom vjenčanja zbog nemogućnosti trajnog zaposlenja, odlaskom u inozemstvo jednog od zaručnika, promatranjem zaručništva kao privatne stvari. U želji i nastojanju s mladima se, kroz analizu podataka i istraživanje, kritički osvrnuti, upoznati te posebice „tražiti i osmisliti“ što kvalitetniji i najprihvatljiviji model, provedeno je istraživanje koje je sadržavalo šesnaest pitanja, s ciljem što objektivnijeg upoznavanja stanja i stvarnosti na terenu. Dvjesto osamnaest mladih iz Osječkog istočnog¹⁴ i Osječkog zapadnog dekanata¹⁵ pohađalo je pripravu zaručnika za brak u organizaciji Povjerenstva za brak i obitelj Đakovačko-osječke nadbiskupije tijekom šest večeri. Podatak o životnoj dobi mladih spomenutih dekanata ukazuje na nužnu promjenu i tema i pristupa. Od vremena kada se osmišljavao sadašnji model prošlo je više od trideset i pet godina. Mladi su tada u ranijoj životnoj dobi ne samo pohađali tečaj pripreve nego i ranije sklapali brak. Analiza podataka pokazuje da pripravu najviše pohađaju mladi između dvadeset pete i tridesete godine života, njih 102, odnosno 46,78%. Sve je veći broj mladih koji studiraju, žele prije braka osigurati egzistenciju te riješiti stambeno pitanje. Prosječna dob mladih grada Osijeka i uže okolice pri ulasku u brak je oko trideset godina, što potvrđuju i statistički podaci na razini cijele Republike Hrvatske.¹⁶

Teme i struktura: međuljudska komunikacija, upravljanje konfliktima, čimbenici koji održavaju i štite odnose, faze odnosa i promjene, posvećenost i ravnoteža između poslovnog i privatnog života, značenje bračnih zavjeta, utjecaj roditeljstva, seksualnost u braku, problemi i poteškoće - utjecaj obitelji zaručnika, brak kao sakrament, bračna duhovnost, obred braka, kršćanski način života i služenja para / obitelji, upravljanje novcem, svjesnost o plodnosti i planiranje obitelji. [http://www.cbcew.org.uk/CBCEW-Home/Publications/\(offset\)/40](http://www.cbcew.org.uk/CBCEW-Home/Publications/(offset)/40) (4. 2. 2019.)

- 14 Studenti KBF-a u Đakovu zajedno s profesorom pastoralne teologije djelomično su sudjelovali, tijekom nastavne godine 2016./2017., od šesnaest mjesta u Nadbiskupiji na dvanaest tečaja pripreve za brak te bilježili pozitivna i negativna zapažanja. Uz doc. dr. sc. Stanislava Šotu, u Osječkom zapadnom na pripravi je sudjelovalo troje studenata Tihomir Borić, Ružica Mihić, Martina Birkić. Priprava se odvijala u dvorani Župe sv. Petra i Pavla od 6. do 22 veljače 2017.
- 15 U Osječkom istočnom u dvorani Župe sv. Ćirila i Metoda od 2. do 14. veljače 2017. uz doc. dr. sc. Stanislava Šotu, u Osječkom istočnom na pripravi je sudjelovalo troje studenata: Marija Baković, Ivana Katilović, Ana Ognjenović.
- 16 Podaci su preuzeti iz *Statističkog ljetopisa Republike Hrvatske 2015.* (Zagreb: Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske, prosinac 2015.), 130.

Tablica 1. Podjela polaznika prema dobi

Dob	Broj (%)
15-17	0 (0)
18-20	5 (2,29)
21-25	48 (22,01)
26-30	102 (46,78)
31-35	48 (22,01)
36-40	12 (5,5)
41-45	3 (1,37)
Ukupno	218 (100)

Podatak koji treba zabrinuti i Crkvu i društvo, ponajviše iz demografskih razloga, jest činjenica što 63 polaznika pripreme, odnosno 28,88%, pripravu pohađa nakon tridesete godine života. Sveukupno analizirajući, to znači da jedna trećina mladih grada Osijeka u brak ulazi nakon tridesete godine. Kasnijim stupanjem u brak skraćuje se bračna fertilitet, što za posljedicu ima ne samo kasnije rađanje prvog djeteta nego i smanjivanje ukupnog nataliteta.¹⁷ Kasnije ulaženje u brak također otvara pitanje rađanja djece, odnosno mogućnosti rađanja djece uopće. Drugi najčešći razlog smanjenog fertilnog kontingenta u žena je sveprisutni trend produljenog obrazovanja.

Tablica 2. Podjela polaznika prema stupnju obrazovanja

Stupanj obrazovanja	Broj (%)
NSS	1 (0,45)
SSS	82 (37,61)
VŠS	25 (11,46)
VSS	103 (47,24)
mr/dr	7 (3,21)
Ukupno	218 (100)

Od dvjesto osamnaest ispitanika - polaznika pripreme mladih grada Osijeka višu ili visoku stručnu spremu završilo je 58,7%, a magisterij i/li doktorat 3,21% - sveukupno 61,91%. Budući da kvalitetnije obrazovanje po svojoj naravi otvara bolju perspektivu za budućnost i osigurava veću

¹⁷ Usp.: Dražen ŽIVIĆ, „Demografske determinante i vrjednote braka u Hrvatskoj te socio-ekonomski činitelji broja djece u obitelji“, Pero ARAČIĆ – Ivo DŽINIĆ – Biljana HLAVAČEK (ur.), *Kršćanski identitet i obitelj* (Đakovo: Biblioteka Diacovensia, br. 21, 2011.), 266.

vjerojatnost rješavanja egzistencijalnih pitanja, mladi se danas općenito, a tako i mladi grada Osijeka i okolice, nastoje što dulje i kvalitetnije obrazovati.

Tablica 3. Podjela polaznika prema stupnju obrazovanja i spolu

Stupanj obrazovanja	Spol		
	Broj (%)		
	M	Ž	Ukupno
NSS	0 (0,0)	1 (0,86)	1
SSS	44 (43,13)	38 (32,75)	82
VŠS	14 (13,72)	11 (9,48)	25
VSS	42 (41,17)	61 (52,58)	103
mr.sc./dr.	2 (1,96)	5 (4,31)	7
Ukupno	102 (100)	116 (100)	218

Iz analize stupnja obrazovanja i spola uočava se kako je više od 50% djevojaka postiglo stupanj magistra i doktora znanosti. Isto tako veći broj djevojaka završio je visoku stručnu spremu, njih 52,58%. Iz navedene činjenice lako se može zaključiti kako su u prosjeku djevojke grada Osijeka i okolice obrazovanije od mladića. Vrlo važni čimbenici koji utječu na manji broj djece, posebice i na kasniji ulazak u brak, jesu nezaposlenost, privremena zaposlenost, odnosno nesigurni financijski i stambeni uzroci.

Tablica 4. Podjela polaznika prema radnoj aktivnosti

Radna aktivnost	Broj (%)
Nezaposleni	32 (14,67)
Privremeno zaposleni	55 (25,22)
Zaposleni na neodređeno	131 (60,09)
Ukupno	218 (100)

Sklapanje ženidbe u velikoj mjeri podrazumijeva riješena osnovna egzistencijalna materijalna pitanja. Prema dr. Draženu Živiću zaposlenje, stambeno pitanje i osiguranje jaslica/vrtića za djecu, ako oba roditelja rade, nisu samo preduvjeti za sklapanje braka nego i odrednice, napose „druge vrednote“ koje utječu i na kvalitetu braka i na stabilnost obitelji.¹⁸ Mnogi parovi nerijetko odgađaju ulazak u brak dok ne osiguraju, barem djelomično, egzistencijalno materijalne preduvjete, odrednice i vrednote. Analiza odnosa zaposlenih u odnosu na nezaposlene i trajno zaposlene

¹⁸ Dražen ŽIVIĆ, „Demografske determinante i vrjednote braka“, 281.

pokazuje kako je 60% trajno, 25,22% privremeno, a 14,67% nezaposleno.

Obrazovanje, mogućnost školovanja, kao i mobilnost, posebice znatniji broj mladih koji su privremeno ili uopće nisu zaposleni (njih je u istraživanju 40%) ulaskom Republike Hrvatske u Europsku uniju indirektno su pospješili i omogućili unutrašnje i vanjske migracije, posebice iseljavanje, i to cijelih obitelji iz Hrvatske, osobito iz Slavonije, kojoj zbog toga prijete demografski slom. Od 2012. godine u Hrvatskoj je zabilježeno smanjenje ukupnoga broja stanovnika. Prema Alici Wertheimer-Baletić Hrvatska je u mnogome primjer „zemlje koja dugoročno, kontinuirano i stabilno, već četvrt stoljeća, između 1990. i 2015. godine, bilježi smanjivanje ukupnoga broja stanovnika, dakle proživljava proces ukupne depopulacije“.¹⁹ Ista autorica smatra kako je Hrvatska također primjer zemalja gdje su analitički relevantna i sadržajno specifična četiri bitna obilježja prirodne i migracijske dinamike demografske bilance.²⁰ „Prvo specifično demografsko i dinamičko obilježje Hrvatske odnosi se na duljinu razdoblja u kojemu je zabilježeno smanjenje ukupnoga broja stanovnika i prirodno smanjenje stanovništva. Drugo se odnosi na signifikantno nižu brojčanu razinu nataliteta/fertiliteta Hrvatske u odnosu prema većini ostalih zemalja iz podgrupe razmatranih zemalja. Treće specifično demografsko obilježje odnosi se na intenzitet povećavanja negativnoga prirodnog prirasta kao negativne prirodne sastavnice demografske bilance, koja se događa istodobno s povećanjem negativne migracijske sastavnice (emigracije) u njezinoj demografskoj bilanci. Četvrto specifično obilježje odnosi se na mnogo nižu (u usporedbi s drugim razmatranim zapadnoeuropskim zemljama) razinu ekonomskog razvoja Hrvatske.“²¹ Premda vremenska odrednica ne znači i intenzivniju i kvalitetniju pripravu, ispitanici su bili pozvani kritički se osvrnuti na ‘fazu hodanja’, koja bi trebala sadržavati vrijeme međusobnoga intenzivnog upoznavanja, vrijeme međusobnog planiranja zajedničkog života, upoznavanje prijatelja, rodbine, roditelja, braće i sestara, fazu koja bi trebala biti vrijeme intenzivnije spremnosti uzajamnog pomaganja mladih-zaručnika koji međusobno sazrijevaju na emocionalnoj, egzistencijalnoj, pa i vjerskoj dimenziji i razini.

¹⁹ Usp.: ALICA WERTHEIMER-BALETIĆ, „Demografski procesi u Hrvatskoj“, *Kamo ide Istočna Hrvatska?* (Zagreb: Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti ; Đakovo: Zavod za znanstveni i umjetnički rad u Đakovu), 31-32.

²⁰ Usp.: ALICA WERTHEIMER-BALETIĆ, „Demografski procesi u Hrvatskoj“, 32.

²¹ ALICA WERTHEIMER-BALETIĆ, „Demografski procesi u Hrvatskoj“, 32.

Tablica 5. Podjela polaznika prema dužini veze

Dužina veze (godine)	Broj(%)
1	22 (10,09)
2	26 (11,92)
3-5	57 (26,14)
6-7	36 (16,51)
8 i više	77 (35,32)
Ukupno	218 (100)

Duljina ‘hodanja’ mladih u odnosu na prijašnja vremena u velikoj se mjeri produljila. Najčešći razlozi produljenog hodanja uvjetovani su društveno-kulturološkim i egzistencijalno-materijalnim stvorenim mentalitetom. Najznakovitija je činjenica da 35,32% mladih osam ili više godina živi fazu ‘hodanja’. K tome, ako se doda i podatak da 16,51% mladih hoda šest ili sedam godina, imamo činjenicu da nam više od polovice, 51,83% mladih grada Osijeka i okolice, koji su pohodili pripravu za brak, hodaju više od pet godina. Uz stvoreni mentalitet u kojem većina mladih ne vidi smisao hodanja u pripravi za brak, nego hodanje nerijetko postaje svrha za sebe, razlozi leže i u činjenici što se mladi sve dulje obrazuju, teže i kasnije trajno zapošljavaju, odnosno kasnije rješavaju materijalno-egzistencijalna pitanja. Nerijetko mladi tijekom studiranja i zajednički žive, tako da možemo govoriti o slobodnim vezama,²² “kohabitaciji,”²³ zbog čega doživljavaju da im brak ugrožava osobnu slobodu, te žele živjeti zajednički bez obveze.²⁴

Zaruke su u prošlosti bile vidljivi znak obećanja jednoga drugome. U prošlosti bi mladić došao isprositi ruku zaručnice te bi zaručnici javno posvjedočili kako planiraju i žele sklopiti sakrament ženidbe. Danas se zaručništvo uvelike promijenilo. Ispitanici su bili upitani i o tome kada su se i na koji način zaručili. Ispitanicima su postavljana pitanja o vremenu koje su proveli od zaruka do pohađanja priprave. Tako oblikovanim pitanjima nastojalo se doći do podataka kada i u kojim okolnostima su se dogodile zaruke, kao oblik dogovora ili ugovora.

22 Usp.: Alojzije ČONDIĆ, „Život u slobodnim vezama i ženidba na pokus - kršćani u građanskim ženidbama“, *Diacovensia*, 15, 2 (2007.), 11-12.

23 Usp.: Andreja BARTOLAC, „Stavovi studenata o kohabitaciji i braku“, *Socijalna ekologija* 22, 2 (2013.), 110.

24 Usp.: Pero ARAČIĆ, „Što čini Crkva za brak i obitelj“, 156.

Tablica 6 . Vrijeme od zaruka do vjenčanja

Planirano vrijeme od zaruka do vjenčanja (mjeseci)	Broj (%)
1	3 (2,34)
2	10 (7,81)
3	5 (3,9)
4	8 (6,25)
5	8 (6,25)
6	7 (5,46)
7	3 (2,34)
8	7 (5,46)
9	10 (7,81)
10	9 (7,03)
11	13 (10,15)
12	45 (35,15)
13	3 (2,34)
14	4(3,12)
15	10 (7,81)
16	1(0,78)
17	2(1,56)
18	22 (17,18)
19	2(1,56)
20	3 (2,34)
21	1(0,78)
24	15 (11,71)
25	1(0,78)
26	1(0,78)
30	2(1,56)
36	5 (3,9)
42	1(0,78)
48	1(0,78)
60	2(1,56)
66	1(0,78)
72	2(1,56)
96	2(1,56)
Bez odgovora	9 (7,03)
Planirano prosječno vrijeme od zaruka do vjenčanja: 15,21 mjeseci	218 (100)

Prosječno vrijeme od zaruka do vjenčanja gotovo je 16 mjeseci, što na prvi pogled u sebi nije „zabrinjavajući“ podatak jer se tijekom 16 mjeseci mladić i djevojka mogu još snažnije, dublje, više i kvalitetnije upoznati. Međutim, to vrijeme u praksi je posljedica nekoliko čimbenika koji nemaju veze sa zarukama iz prošlosti. Praksa pokazuje da mladi danas nakon donesene odluke stupiti u brak nerijetko tijekom pripreve naglasak stavljaju na materijalnu skrb i brigu te organizaciju vjenčanja, osiguravanje dvorane za svadbu, itd. U duhu nekadašnjih zaruka mogli bi se staviti svi oni kojima će proći 20 i više mjeseci od zaruka, takvih je 28,9%. U najnezahvalnijem položaju su oni kojima će proći manje od osam mjeseci od zaruka do vjenčanja, a kojih je u istraživanju 34,35%. Ovdje se nerijetko radi o neplaniranoj trudnoći, a time (u tom trenutku) i o neplaniranom i neželjenom vjenčanju. Navedena činjenica upućuje na to da gotovo trećina mladih ulazi u brak nesprijetna, bez unaprijed međusobnog dogovora, promišljene odluke te nerijetko emocionalno, egzistencijalno i vjerski nesprijetno i nezrelo.

Tablica 7. Okolnosti i način zaruka

Zaruke	Broj (%)
Sami	167 (76,60)
U društvu	12 (5,50)
Pred roditeljima	27 (12,38)
Bez odgovora	12 (5,5)
Ukupno	218 (100)

Rezultati pokazuju da se 76,60% parova zaručilo nasamo, u društvu njih 5,5%, a 12,38% pred roditeljima i najužom rodbinom. Zaruke ne gube samo svoj tradicionalni vid nego i izvorno značenje. Nažalost, danas je sve manje takvih čina, kao da su postali dio kulturne baštine i starih običaja. Naime, velik broj katolika zaručivao se pred roditeljima i najbližima. Zaruke su na taj način sadržavale dimenziju snažnije odgovornosti, odluke te konačne potvrde izbora supružnika. Iz istraživanja gdje se 76,60% zaručnika zaručilo samo, bez svjedoka, prijatelja i rodbine (5,50% polaznika pripreve nije uopće odgovorilo na pitanje), razvidno je kako su zaruke postale privatni čin zaručnika, nerijetko prožet izvanjskom dimenzijom materijalizma koja je u službi romantizma i iznenađenja, bez prethodnih dogovora, razgovora, svojevrsnog ugovora utemeljenog na osobnoj i zajedničkoj odluci. Neposredna i bliža priprava za brak nužno mora sadržavati dimenziju „otkrivanja i oduševljavanja“ ljepote i vrednota bračnog i

obiteljskog života. Vrlo česta distanciranost mladih od Crkve nakon sakramenta potvrde sve do pohađanja priprave za brak, nerijetko za posljedicu ima relativno slabo prakticiranje vjere. S druge strane, Crkva je pozvana navijestiti Radosnu vijest u svakom trenutku, vremenu i okolnostima. Priprava je zasigurno trenutak kada bi se mladi trebali kvalitetno evangelizirati i katehizirati, posebice oni mladi koji su se izjasnili prigodnim ili tradicionalnim vjernicima, agnosticima i ateistima. U istraživanju je mladima postavljeno pitanje s kojim motivom ili željom su došli pohoditi pripravu: 78,44% mladih na pripravu je došlo dragovoljno, dok se njih 20,16% osjećalo primoranim.²⁵

Tablica 8. Podjela polaznika prema želji za sudjelovanjem na pripravi

Želja za sudjelovanjem na pripravi	Broj (%)	
Dragovoljno	171 (78,44)	
Primoran od strane župnika	16 (7,33)	44 (20,16)
Primoran od strane zaručnika/ce	3 (1,37)	
Primoran od strane nekoga drugoga	25 (11,46)	
Bez odgovora	3 (1,37)	
Ukupno	218 (100)	

Mladi koji su pohodili pripravu imali su prilike i ocijeniti prenošenje sadržaja, pristup predavača, kvalitetu svjedočenja bračnih parova, dimenziju korisnosti tema na pripravi te odnos voditelja priprave prema njima samima.

Tablica 9. Pripremljenost i kvaliteta predavača

	Ocjena						
	Nedovoljan (1)	Dovoljan (2)	Dobar (3)	Vrlo dobar (4)	Odličan (5)	Prosječna ocjena	Ukupan broj ocjena
Pripremljenost i kvaliteta predavača općenito	1	8	30	91	86	4,17	216
Korisnost svjedočenja bračnih parova za budući život zaručnika	23	23	44	60	67	3,57	217

²⁵ Oni koji su se izjasnili da su bili primorani doći na pripravu, 1,37% primorano ili uvjetovano je od zaručnika(ce), 7,33% od vlastitog župnika, 11,45 % od strane nekoga drugoga.

Zanimljivost i korisnost pripreve	14	22	50	62	69	3,69	217
Korisnost tema pripreve za budući život zaručnika	10	18	54	67	64	3,73	213
Prihvaćenost zaručnika od strane voditelja	2	12	26	60	114	4,27	214

Predma su predavači dobili vrlo visoku ocjenu 4,17, a s druge strane bračni parovi najslabiju 3,55, ocjena o zanimljivosti i korisnosti pripreve 3,69, napose korisnosti pripreve za život 3,73, nameće pitanje diskrepancije između vrlo visoke ocjene koje su dobili predavači te osrednje ocjene mladih o zanimljivosti i korisnosti pripreve za život. Odgovor se nalazi u manjim očekivanjima, zatim necjelovitu poimanju i shvaćanju te upoznatosti pripreve u odnosu na studente KBF-a u Đakovu, posebice zainteresiranosti mladih za sadržaj pripreve. Mladi grada Osijeka, u odnosu na studente KBF-a u Đakovu, manje su zahtjevni i manje kritični u odnosu na prenošenje sadržaja, blaži u ocjenjivanju predavača te manje zainteresirani za temu, sadržaj i način prenošenja sadržaja.²⁶

2. Religioznost mladih grada Osijeka koji su pohodili pripravu tijekom veljače i ožujka 2017.

U svijetu i mentalitetu u kojem se religiju i vjeru nerijetko želi svesti na dimenzije čistog humanizma i stroge autonomne dimenzije osobnog opredjeljenja, uz relativiziranje institucionalizirane dimenzije religioznoga, posebice katolički crkvenoga, krilaticom „religija da, Bog ne“,²⁷ mladima se u Hrvatskoj otežava upoznati dimenziju transcendentnoga, napose utjelovljenoga Boga, Isusa Krista. Svijet današnjeg individualizma, subjektivizma te personalizma, napose na razini čovjekove religioznosti, također u velikoj mjeri utječe na vjeru mladog čovjeka.²⁸ Takvo stanje na slikovit

²⁶ Da je tome tako, potvrđuju zapisi studenata koji su zajedno profesorom pastoralne teologije djelomično sudjelovali, tijekom nastavne godine 2016./2017., od šesnaest mjesta u Nadbiskupiji na dvanaest Priprava za brak te bilježili pozitivna i negativna zapažanja. Studenti su u svojim zapisima predavače ocijenili ocjenom od jedan do pet, prosječna ocjena je 3,1. Bračne parove još slabije 2,9. Usp.: *Zapisi studenta sa Pripreve za brak zaručnika Đakovačko-osječke nadbiskupije*, Osobna arhiva, 14.

²⁷ Usp.: Rafel GASOL, „Kršćanski odgoj djece i mladih“, *Kateheza* 28, 4 (2006.), 377.

²⁸ Usp.: CATHOLIC BISHOPS' CONFERENCE OF ENGLAND WALES, *Not Easy But*

način opisuje dr. Mijo Nikić koji veli: „teškoće koje proživljava današnja mlada osoba slične su poteškoćama putnika koji putuje pustinjom. Na tom putu nema sigurnih oznaka, iznenada ih prekrije pijesak, temperatura se vrlo brzo drastično mijenja: vrući dani i hladne noći, malo vode i puno opasnosti koje vrebaju na karavanu“.²⁹ Usprkos takvim okolnostima mladi danas i sami nerijetko primjećuju i zaključuju kako egzistencijalne potrebe traže religiozne odgovore i uočavaju psihološke i kulturne dinamizme koji povećavaju raspoloživost prema religioznome i vjerskom, odnosno Bogu.³⁰ Potrebno je stoga neprestano, sustavno i intenzivnije pronalaziti putove kako približiti i navijestiti Radosnu vijest mladima, i to na prihvatljiv i razumljiv način. U tom kontekstu Crkva je već odavno pred velikim izazovima i krizama evangelizacijskog i pastoralnog djelovanja. Provedena anketa pokazuje kako su mladi grada Osijeka „djeca svoga vremena“³¹: 27,06% mladih izjasnilo se praktičnim vjernicima, a 35,32% prigodnim. Među mladima grada tradicionalnih vjernika je 26,6%, agnostika 8,25% i ateista 1,37%.

Tablica 10. Podjela polaznika prema religioznosti

Religioznost	Broj (%)
Ateist	3 (1,37)
Agnostik	18 (8,25)
Tradicionalni vjernik	58 (26,6)
Prigodni vjernik	77 (35,32)
Praktični vjernik	59 (27,06)
Bez odgovora	3 (1,37)
Ukupno	218 (100)

Rezultati istraživanja pokazuju da je priprava zaručnika za brak u Crkvi đakovačko-osječkoj evangelizacijski važan trenutak za mlade jer 72,94% ispitanih javno je očitivalo kako vjeru prakticira djelomično,³² s

Full of Meaning. Catholic Family Life in 2004 (2005.), 39-40.

29 Mijo NIKIĆ, *Psihologija obitelji* (Zagreb: FTI, 2004.), 112.

30 Vito ORLANDO, „Mladi i religija“, *Kateheza* 25, 2 (2003.), 128.

31 Usp.: Giselle VINCETTA - Sarah DUNLOPB - Kornelia SAMMETC - Alexander YENDELLED, „Young People and Religion and Spirituality in Europe: A Complex Picture“, Johanna WYN - Helen CAHILL (ur.), *Handbook of Children and Youth Studies* (Singapore: Springer Science Business Media, 2015.), 889-902.

32 Kako ne bi dobili netočne podatke, studenti KBF-a neposredno prije provođenja ankete mladima su objasnili što znači praktični vjernik, prigodni, tradicionalni, agnostik, ateist.

druge strane njih 9,62% vjeru u potpunosti odbacuje.³³ Mladi koji vjeru u potpunosti ne prakticiraju, prema dr. Gordanu Črpiću i Peri Aračiću, sve češće drukčije shvaćaju brak i obitelj, posebice vrednote braka i obitelji u skladu s Božjim naumom.³⁴ Drukčije shvaćanje braka i obitelji dodatno otežava i onemogućava sustavnu, napose sveobuhvatnu evangelizaciju. S druge strane, prigodna i tradicionalna religioznost prožeta je indiferentizmom kod velikog broja mladih grada u Osijeku te nerijetko u pastoralu braka i obitelji kod evangelizatora stvara osjećaj evangelizacijske nemoći. „Stječe se dojam da je u evangelizacijskom smislu Crkva u Hrvata potopljena i utopljena u „šutljivi indiferentizam“ i sve prisutniji „materijalizirani ateizam“ (Škvorc, 1989: 284). Najteži, dakle “evangelizacijski mlinski kamen“ za kvalitetan, sustavan i etapni pastoral braka i obitelji je vjerski indiferentizam prožet prigodnošću, koji poput „vulkanske površine“ prekriva život današnjeg čovjeka, napose život mladih. Sve veći broj mladih zatrpan je pepelom ovozemnih i prolaznih vrednota. U svijetu osobne usredotočenosti na sebe (selfie kultura), u mentalitetu vjerske „religiozne noći“ (Švorc, 1989: 285), Crkva je pozvana evangelizacijski i pastoralno kvalitetnije pristupati i raditi s mladima, napose u njihovoj neposrednoj pripravi za brak (Vranješ, 2017: 269).“³⁵

Tablica 12. Podjela polaznika prema religioznosti i spolu

Religioznost	Spol		
	M	Ž	Ukupno
Ateist	3 (2,94)	0 (0,0)	3
Agnostik	11 (10,78)	7 (6,03)	18
Tradicionalni vjernik	22 (21,56)	36 (31,03)	58
Prigodni vjernik	40 (39,21)	37 (31,89)	77
Praktični vjernik	25 (24,5)	34 (29,31)	59
Bez odgovora	1 (0,98)	2 (1,72)	3
Ukupno	102 (100)	116 (100)	218

³³ Izrazi „gotovo u potpunosti ili u potpunosti odbacuje“ u ovom kontekstu misli se na agnostike i ateiste.

³⁴ Usp.: Pero ARAČIĆ - Gordan ČRPIĆ, „Utjecaj religioznosti i kršćanske vjere na kvalitetu bračno-obiteljskog života“, Pero ARAČIĆ - Ivo DŽINIĆ - Biljana HLAVACEK (ur.), *Kršćanski identitet i obitelj, Diacovensia*, Đakovo, 2011., 5-7.

³⁵ Stanislav ŠOTA, „Religioznost i kritički osvrt mladih Vukovarskog dekanata na tečaj pripreme za brak te komparacija transgeneracijskih vrednota potrebitih za stabilnost i kvalitetu života u braku i obitelji“, Dražen ŽIVIĆ – Sandra CVIKIĆ – Ivana BENDRA, *Vukovar 91. javni diskursi i pozicije moći* (Zagreb: Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, 2018.), 162-163.

Analizirajući polaznike prema izjašnjavanju o prakticiranju vjere i religioznosti prema spolu, žene su u odnosu na muškarce više praktične vjernice, muškarci su odnosu žene više prigodni vjernici, žene 10% više tradicionalne vjernice, a muškaraca je 4% više agnostika. Svi koji su se izjasnili ateistima po spolu su muškarci, 2,94%.

Kako bi se mladi kvalitetnije pripremili za brak, produbili svoju vjeru, upoznali se sa sadržajima, oduševili za življenje bračnog i obiteljskog života u skladu s Božjim naumom, potrebno ih je oraspoložiti da svoje spoznaje i znanje prodube literaturom, kvalitetnim materijalom.

Tablica 13. Podjela polaznika prema dobivenim materijalima koji će bračnim parovima koristiti u budućem životu

	Da	Ne	Bez odgovora
Jeste li dobili neki materijal na pripravi koji će vam koristiti za vaš život?	70 (32,11)	143 (65,59)	5 (2,29)

Istraživanje pokazuje kako je 32,11% mladih nakon predavanja na dar primilo od predavača ili voditelja priprave materijal, brošuru, knjigu, ne samo kao pomoć u pripravi nego i mogućnost produblivanja, odnosno upoznavanja bračnog i obiteljskog života, posebice sadržaja kojim bi produbili vlastitu vjeru. Njih 65,59% nije primilo niti od predavača, niti od voditelja nikakav materijal. Nužno je dakle da se u organizaciji Ureda za brak i obitelj Đakovačko-osječke nadbiskupije izradi cjelovitiji, sveobuhvatniji, mladima prilagođen materijal s kojim bi lakše upoznali narav bračnog i obiteljskog života, kao i produbili vjeru.

Umjesto zaključka

Analiza priprave mladih u gradu Osijeku pokazuje kako se Crkva u pripravi zaručnika za brak uz subjektivne susreće i s objektivnim poteškoćama. Subjektivne poteškoće najjednostavnije se prepoznaju u nedovoljnoj svijesti voditelja, predavača, bračnih parova koliko je važno pripravu za brak prepoznati kao značajan evangelizacijsko-katehetski trenutak. Objektivne okolnosti prepoznaju se u odnosu i mentalitetu mladih u prakticiranju vjere te novim trendovima suvremenog čovjeka. Duhovnost je danas kod mnogih mladih zanemarena i zapuštena, velik broj mladih je

zarobljen materijalnim i prolaznim.³⁶ 27,06% mladih grada Osijeka koji su pohodili pripremu za brak izjasnilo se praktičnim vjernicima, 35,32% prigodnim, tradicionalnih vjernika je 26,6%, agnostika 8,25% i ateista 1,37%. Primoranih od zaručnika(ce) ili župnik a na pripravi je sudjelovalo 20% (20,16%) mladih. U gradu Osijeku, kao i u ostatku Hrvatske, mladi stupaju u brak oko 30. godine. Tradicionalni oblik zaruka je gotovo nestao. Korisnost pripreme za brak i njihov sadržaj za život mladi su ocijenili ocjenom 3,73, što je uz najlošiju ocjenu 3,57, ocjenu kvalitete svjedočenja bračnih parova, jedna od najlošijih ocjena. Relativno loša ocjena o korisnosti tema za budući život za mlade na pripravi za brak sugerira potrebu kvalitetnije i sustavnije daljnje pripreme za brak i obitelj.³⁷

Crkva u Đakovačko-osječkoj nadbiskupiji pozvana je pripremu za brak i obitelj kvalitetnije i sveobuhvatnije strukturirati i osmisliti te organizirati. Ako se ne dogodi zajednički hod evangelizatora, bračnih parova koji prenose osobno iskustvo rasta i sazrijevanja u bračnom i obiteljskom životu te zaručnika, mladi će kroz ostavljenost, napuštenost, osamljenost u vremenu stvaranja prioriternih vrednota u životu, a time i u braku, kao posljedicu doživljavati bračne krize, poteškoće, lomove i rastave. Naime: „Mladi danas pod utjecajem diktature relativizma, gender revolucije, beskrupuloznog kapitalizma, konzumerističke religioznosti te mentaliteta stvorenog komunističkim nasljeđem, a obilježenog sekularizmom, vjerskom nepoučenošću, indiferentizmom, pasivnošću, klerikalnom obojenošću, sakramentalnom udaljenošću i nesuživljenošću s Crkvom, stvaraju vlastite, često „izvrnute“ ljestvice vrednota koje za posljedicu imaju sve češće rastave i razilaženja.“³⁸

Dakle, mlade tijekom i nakon pripreme treba što je više moguće dovesti do svijesti o njihovoj različitosti i komplementarnosti, o vjernosti, razumijevanju, spremnosti na praštanje, strpljivosti, (samo)izgradnji, poštovanju, žrtvi, samoprijegoru, odgovornosti, međusobnoj podršci, razumijevanju, povjerenju, nadi i optimizmu kao načinu življenja, a ponajviše ljubavi kao temelju uspješnog bračnog i obiteljskog života.

³⁶ Usp.: Mijo NIKIĆ, „Suvremena duhovnost mladih između tradicije i nove religioznosti“, *Diacovensia* 16, 1-2 (2008.), 117.

³⁷ Usp.: FRANJO, Postsinodalna apostolska pobudnica *Amoris laetitia* (Zagreb: KS, 2016.), br. 205-216.

³⁸ Stanislav ŠOTA, „Religioznost i kritički osvrt mladih Vukovarskog dekanata“, 170.

**ATTITUDES, VALUES, STRUGGLES, CHALLENGES
BEFORE MARRIAGE, EXPECTATIONS OF MARRIAGE,
AND THE RELIGIOUS OBSERVANCE OF YOUNG PEOPLE
IN THE CITY OF OSIJEK AND NEARBY COMMUNITIES
WHO PARTICIPATED IN
THE MARRIAGE PREPARATION COURSE**

Summary

In this work, the authors analyze and reflect critically on research that was conducted on 218 young adults from the eastern and western deanery of the Osijek area. Young adults participated in the Marriage Preparation course during six encounters (the encounters were held in the eastern deanery from 2 to 14 March and in the western deanery from 6 to 22 February 2017) which were organized by the Committee for Marriage and the Family of Đakovo-Osijek archdiocese and the abovementioned deaneries. Analysis and critical review of young people in the city of Osijek and nearby communities on their thoughts about values, expectations, disappointments, and hopes in the period before marriage is presented in the first part of the work. In the second part, one of the most important dimensions for a successful marriage and a happy family – the religious observance of young people – is analyzed and their religious practice is shown through the typology of (un)believers (practical believers, traditional, occasional, religious, and atheists). Among young people in the city of Osijek, 27.06 percent identified as practical believers, 35.32 percent identified as occasional believers, 26.6 percent identified as traditional believers, 8.25 percent identified as agnostics, and 1.37 percent identified as atheists.

Keywords: *youth, preparation for marriage and family, religiosity, young people in Osijek, values.*

Translation: Darko Tomašević and Kevin Sullivan